

GYÜMÖLCSÖS ÜLTETVÉNYEK ÖSSZEÍRÁSA

- Gyümölcsös ültetvény: az 1500 m² vagy annál nagyobb méretű, gyümölcsfával, tiszta vagy vegyes állomány-nyal összefüggően betelepített terület.
- Bruttó terület: a gyümölcsös ültetvény teljes területe, (határvonaltól határvonalig), amely a művelőutak és fordulók területét is magába foglalja.
- Nettó terület: a művelőutak és fordulók területével csökkentett tenyészterület.
- 2001-ben a KSH teljes körű összeírást végzett a gyümölcsös ültetvényekről, majd 2007-ben és 2012-ben az uniós kötelezettségnek eleget téve már csak az alma, körte, kajszis- és őszibarackról végzett felmérést.
- A négy gyümölcsfafaj összterülete 35 százalékkal csökkent 2001 óta.
- A kajszibarack ültetvényeknél jelentős fapusz-
tulási károk keletkeztek.
- Az Észak-magyarországi régió kiemelt termőtájaknak számít.
- 2014 rekordév volt az almatermelés terén, több mint 900 ezer tonna termést szüreteltek.
- 2016-ban rendkívül alacsony felvásárlási árakkal indult az ipari alma szürete.

Az 1337/2011 EU rendelet a tagállamokat a gyümölcsös ültetvények ötvenkénti statisztikai összeírására kötelezte. A következő adatgyűjtést a Központi Statisztikai Hivatal 2018-ban végzi el, amely a korábbi választott fajok mellett (alma, kajszis, körte, őszibarack) a bodza, cseresznye, dió, meggy, és szilva árutermelő gyümölcsökre is ki fog terjedni.

A gyümölcsös ültetvények felmérésének története

Hazánkban a gyümölcsösökre vonatkozó első felmérést az [1895. évi VIII. törvénycikk](#) „a mezőgazdasági statisztikai adatok összírásáról” (sic) alapján végezték el. Ezzel a „gyakorlati közigazgatásunk munkásaira” nem csekély feladat hárult, hiszen megyei, járási, községi szinten meg kellett szervezniük a teljes körű összeírást (Magyar Közigazgatás, 1895). A következő gyümölcsfa-összeírásra 1935-ben került sor.

A KSH a [2000. évi CXLI. törvény](#) (hatályos 2016.07.01-ig) alapján valamennyi szőlő és gyümölcsültetvényre kiterjedő teljes körű statisztikai összeírást hajtott végre ([KSH, 2001](#)). 2002-ben az egyes gyümölcsfafajok ültetvényei termelési potenciáljának meghatározása céljából az EU ötvenkénti statisztikai felmérés végrehajtására kötelezte a tagállamokat ([2001/109/EK irányelv](#)). Mindez elősegítheti a Bizottság számára a gyümölcs- és zöldségfélék közös piacának feladatainak teljesítését.

A [2007. évi agrárcenzus](#) jogi hátterét a gyümölcsös ültetvények, valamint a gyümölcsös ültetvény méretet el nem érő, gyümölcsfával betelepített területek összeírásáról szóló [2006. évi XLVIII. törvény](#) és a kapcsolódó [42/2007. \(III. 13.\) sz. Kormányrendelet](#) adta, négy gyümölcsfajra szűkítve (alma, körte, őszibarack, kajszibarack) a kötelező adatgyűjtés körét.

Az Európai Parlament és a Tanács [1337/2011/EU rendelete](#) a korábbi szabályokat felváltva meghatározta az összeírások időpontját, a felmérésbe bevonandó gyümölcsfajok listáját, az adatgyűjtés módszertanát, a lefedettség és a megbízhatóság kritériumait. A KSH ehhez igazodva publikálta a [2012. évi összeírás](#) eredményeit. A [következő összeírás](#) 2018 február-áprilisában várható, több módszertani változással együtt: például a bodza, cseresznye, dió, meggy, és a szilva is bekerül a körbe.

A KSH összeírások módszertana

A 2001. évi teljes körű – valamennyi gyümölcsfajra és az ország teljes területére kiterjedő – felmérést követően 2007-ben és 2012-ben négy gyümölcsfajra szűkült az összeírás. Ez utóbbiak módszertani alapját a 2001. évi összeírás adatai, és az eltelt öt-öt év ültetvénytelepítési információira épülő reprezentatív mintavételes megfigyelések adták.

Gyümölcsösökről általában

Ha gyümölcsösre gondol az ember elsőként a méret kérdését kell tisztáznia. Nem mindegy hogy 20 almafáról, vagy egy intenzív művelésű ültetvényről van szó. A KSH földterület művelési ágak szerinti felosztásában 2015-ben **90 718 hektár** betakarított gyümölcsös területtel, és **777,7 ezer tonna** termékkel számolt (KSH, 2015). Ebben már a konyhakerti termelés is benne van, ha a bogyósok esetén 200 törzses gyümölcsfajoknál a 400 m²-t eléri a terület. Az összterület 70 százaléka egyéni gazdaságok tulajdonában áll, míg a fajok és fajták kérdését tekintve több százféle gyümölcsről van szó. Összességében rendkívül **heterogén a gyümölcsstermesztés ágazatának helyzete**; a külkereskedelmi mérlegben a kivitel több mint a behozatal, de a legtöbb fajnál csökken a termőterület. A kötelező közösségi összeírások négy fajtára, és csak a telepített, 1500 m² vagy annál nagyobb ültetvényekre vonatkoztak.

ALMA-, KÖRTE-, KAJSZI- ÉS ÓSZIBARACK ÜLTETVÉNYEK ADATAI

A három KSH összeírás (2001, 2007, 2012) eredményeit áttekintve a vizsgált **gyümölcsültetvények** összterülete **35 százalékkal csökkent** tíz év alatt, ugyanakkor területileg differenciáltabb ez a változás, mivel egyes körzetekben jelentős telepítések történtek. Az egyes fajok állományváltozása közül egyedül a körte területe növekedett kissé (1. ábra).

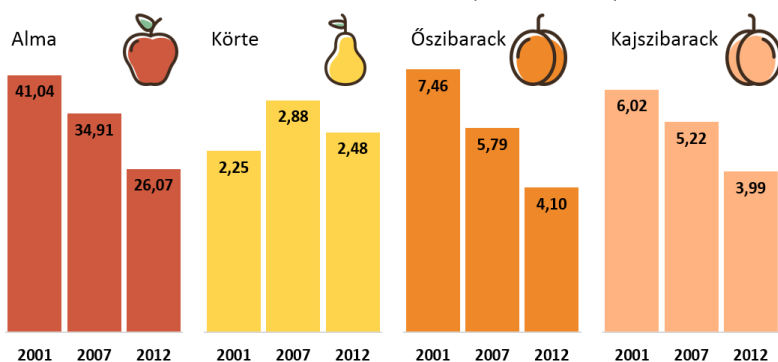
A negatív tendencia háttérében számtalan **ökológia, gazdasági és társadalmi indok** áll, fajtól függetlenül:

- a régi ültetvények magas aránya, lassú selejtezés, elhanyagolt természetstechnológia, elavult fajták természetben tartása, öntözés hiánya, betegségek (Takács, 2009, Isépy, 2016);
- hektikus kínálati-keresleti piaci viszonyok, alacsony feldolgozottságú termékek, magas élőmunka költség, tőke-, munkaerő-, szaktudásigényes ágazatok visszaesése (Apáti et.al., 2016);
- munkaerőhiány, szakképzési problémák (Ledó, 2016), alacsony etnocentrikus fogyasztói magatartás (Szűcs-Pólya, 2014).

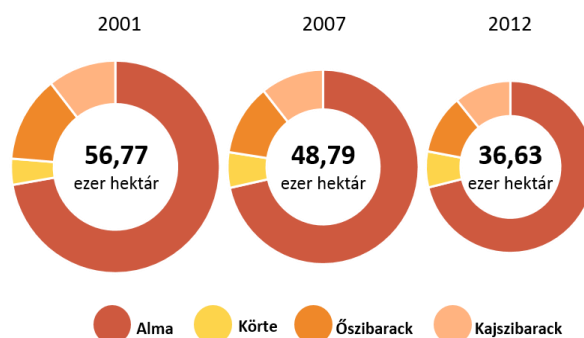
Az **almaültetvények** területi elhelyezkedését tekintve döntően **Észak-Magyarországon** és az **Észak-Alföldön** találhatóak (89%), az átlagos ültetvényméret **2,35 hektár**. Művelésmódok szerint a hagyományos és termőkaros ültetvények aránya a fő termőtájakon dominál, míg az intenzív természetstechnológiát igénylő, korszerű szabadorsó és karcsú orsó forma Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon egyre elterjedtebb. Az ültetvények **életkorát** tekintve a 25 éves és idősebb ültetvények (Dél-Dunántúl) területe jelentősen csökkent (28%), a legtöbb állomány a 10-14 és a 15-24 éves korcsoportokba tartozik (60%), és alig történt telepítés 2007 óta. Az öntözés helyzete javult, 33 százalékra nőtt az öntözésre berendezkedett területek aránya. A termesztett

1. ábra: Gyümölcsültetvények bruttó területe (ezer hektár)

GYÜMÖLCSÜLTETVÉNYEK BRUTTÓ TERÜLETE (EZER HEKTÁR)

ÜLTETVÉNYTERÜLET ÖSSZMÉRETE ÉS MEGOSZLÁSA

Forrás: Infoszolg/ KSH összeírás [2001](#), [2007](#), [2012](#).

legkedveltebb fajták: Idared, Jonathan, Jonagold (KSH, 2012).

A **körteültetvények** területe 2001-2007 között nőtt, azóta pedig csökkenő tendenciát mutat. Hazánk termesztés versenyképessége gyenge, friss körtéből nettó importőr (Isépy, 2016). Az ültetvények aránya **Észak-Magyarországon** a legnagyobb (38%). Országsszerte 810 ültetvény van, átlagos méretük **3,06 hektár**. Területnagyság szerint a 25 hektárnál nagyobb ültetvények területe 2007-hez képest 48 százalékkal csökkent, és legjellemzőbbek a 10,0-14,99 hektáros ültetvények. Kor szerinti összetételében az almához hasonlóan a 25 évnél idősebb állományok és az öt évnél fiatalabb telepítések aránya csökkent, az 5–9 éves ültetvények foglalják el a legtöbb területet (41%). Az öntözhetőségében komoly változás történt, 28 százalékról 41 százalékra nőtt az öntözésre berendezett ültetvények részaránya. A termesztett fontosabb fajták: **Bosc Kobak, Vilmos, Packhams Triumph** (KSH, 2012).

A **kínai géncentrummal** rendelkező **kajsziarack** közül a gönci tájfajta a kiemelt nemzeti értéktárban is szereplő gyümölcs (MNHSZ). Az ültetvények összterülete **harmadával csökkent** tíz év során, területi elhelyezkedés szerint közel 40 százalékuk az **Észak-Magyarországi régióban** van. Területnagyság szerinti eloszlását tekintve az összterület harmadát a 10-19,99 hektáros ültetvények teszik ki. A 15–24 éves korcsoportba tartozó ültetvények foglalták el a legnagyobb területet (40%). Az öntözhetőség terén javulás történt (21%). Az Észak-Alföldön a legjobb a helyzet, a teljes ültetvényterület közel 26 százalékát ténylegesen öntözték. Meghatározó **fajták:** Gönci magyar kajszi, Ceglédi óriás, Bergeron.

Az **őszibarack-ültetvények** bruttó területe **csökkent a legnagyobb arányban** (-45%) a 2001. évi felmérés óta. Az állomány 39 százaléka a **Dél-alföldi** régióban koncentrálódik, az átlagos ültetvényméret 1,48 hektár.

Az ültetvények nagyság szerinti eloszlását tekintve főleg a 25 hektárnál nagyobb méretűek szűntek meg, és a gyümölcsösök több mint fele 5,99 hektár alatti. 2012-ben a legnagyobb területet a 15–24 éves korcsoportba tartozó ültet-

vények tették ki, de két éves és fiatalabb életkorú fák aránya nőtt főleg a Dél-Alföldön. Az **öntözésre** berendezett területek aránya 2007 óta alig változott, legtöbb ültetvényt csepegtető öntözési formában Nyugat-Dunántúlon öntöztek. Fajták: **Redhaven, Suncrest** (KSH, 2012).

VIZSGÁLT GYÜMÖLCSFAJTÁK AKTUALITÁSAI

A 2014. évi, közel 900 ezer tonnányi **almatermelés húszéves rekord** volt. 2015-ban 520 ezer tonna körüli alma termett (Apáti-Gonda-Fülep, 2016). 2016-ban a fő problémát a rendkívül alacsony, ipari almánál 17-18 Ft+Áfa/kg-os felvásárlási ár okozta. Habár a szélsőséges időjárás is közrejátszott az ipari alma mennyiségének növekedésben, az Északkelet-magyarországi Alma és Egyéb Gyümölcs Szakmaközi Szervezet (**ÉKASZ**) és TermékTanács felhívta rá a figyelmet, hogy radikális **ágazati intézkedésekre** lenne szükség. Az **európai almapiac helyzetét** a WAPA (World Apple and Pear Association) **prognózisa** átlagosnak ítélte. A nagy almatermelő országokban (Lengyel-, Olasz-, Németország) jól alakult a tenyészidőszak, míg Ausztriában, Horvátországban a tavaszi fagyok nagy termés kiesést okoztak. Ezen élénk piaci kereslet mellett számolni kellett a **lengyel alma "nyomasztó"** hatásával is (MTI, 2016. 8. 9.). A WAPA **2017-es európai piaci előrejelzésében** több mint 20 százalékos termés kieséssel számol, ezért megnőhet a kereslet a hazai kínálat iránt (**hirado, 2017**).

A hazai **körtetermesztés** versenyképessége gyenge, főleg belföldön értékesítik a termést, de behozatalra szorulunk. 2016. január-május között az **import** közel tízszerese volt az export mennyiségének (**AKI, 2016, 17. szám**) Európában a WAPA 2017. évi becslése szerint előreláthatólag csak egy százalékkal terem kevesebb körte 2016-hoz viszonyítva. Az Agrár-gazdasági Kutató Intézet jelentése alapján (2017. **16. szám**) látható, hogy továbbra is importfüggők vagyunk, az export mennyisége nagyon lecsökkent, de a nagyobb átvételi ár miatt az értéke kevésbé változott.

A **kajszitermelés** az elmúlt években az időjárás függvényében 10-27 ezer tonna között mozgott. **2016-os szezón** mind mennyiségi és minőségi szempontból **kedvezően alakult**. Az AKI piaci információi szerint 325 Ft/kg-os termelői ár mellett 480-580 Ft/kg-os fogyasztói árak jellemezték a piacot ([AKI, 2016 14. szám](#)).

A 2017-es évben több termés várható az európai piacokon. Magyarország jellemzően nettó exportőr a friss kajsziból (Ausztria, Németország a felvevőpiac), az import kajszi drágán kínálták, de a hazai árak is magasabbak voltak a szezón elején. Az idej terméssátlag 8,7 t/ha, 39 százalékkal több, mint az előző évi. ([AKI, 2017. 14. szám](#)). Az ágazatot jövőjét érintő probléma a fitoplazmás megbetegedés és a gutaütés miatti nagymértékű **fapasztulás**.

A Mentsük meg a magyar kajszi! elnevezésű országos kajsziarack-termesztési innovációs

program egy támogatásra váró, hosszú távú fajtamentési megoldást kínál ([Kiss, 2015](#)).

Az **ősziarack és a nektarin termelés** szintén az időjárás függvényében hektikusan változott az elmúlt öt évben. A hazai ősziarack és nektarin szinte teljes mértékben **belföldi felhasználásra** kerül. Egyre kedveltebb a nektarin, és a lapos vagy **pogácsa arack** fajta. 2015 óta a friss ősziarack és nektarin külkereskedelmi egyenlege negatív volt. A piacokon jellemző az EU két legnagyobb termelőjének tartós jelenléte, már az előszezónban olasz és spanyol importőr árúk kaphatóak a hazai piacokon ([AKI, 2016. 16. szám](#)). 2017-ben a nektarin importja 32 százalékkal nőtt, az ősziarack beszállítása viszont csökkent. A belföldi ősziarack a 24. héten jelent meg, 8 százalékkal magasabb áron, mint az előző év azonos időszakában ([AKI, 2017. 16. szám](#)).

Források:

- [2006. évi XLVIII. törvény](#) a gyümölcsös ültetvények, valamint a gyümölcsös ültetvény méretet el nem érő, gyümölcsfával betelepített területek összeírásáról
- 1895. évi VIII. törvénycikk a mezőgazdasági statisztikai adatok összirásáról – Magyar Közigazgatás, 1895. 13. évf. 38. sz. 2-3.
- Takács Ferenc: A magyar almatermesztés helyzete és a fejlesztés lehetőségei – [Őstermelő, 2009/1](#).
- Alma-, körte-, kajszi- és ősziarack-ültetvények adatai, 2012 – KSH [előzetes adatok](#)
- Isépy Anett: Agrárpiaci jelentések – Zöldség, gyümölcs és bor 2016. [17. szám](#)
- Apáti Ferenc – Gonda István – Fülep Imre: Az almaágazat 2015. évi helyzetértékelése – Agrofórum, 2016. 27. évf. 63.sz. 5-7.
- Szalay László: Válságban van-e az ősziarack-termesztés? – Agrofórum, 2010. 21.évf. 1. sz. 92-94.
- Kajsziarack-mentési program indulhat Magyarországon – [Magyar Idők](#), 2016. február 23.
- Apáti Ferenc – Kurmai Viktória – Kicska Tibor – Kovács Evelin: Haladunk de rossz irányba... a gyümölcságazatban 2004-2013– Kertészet és szőlészet 2016. [43. szám](#)
- European apple and pear crop forecast, [European summary](#) – WAPA 2016 August
- European apple and pear crop forecast, [European summary](#) – WAPA 2017 August
- Északkelet-magyarországi Alma és Egyéb Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács – ÉKASZ [honlapja](#)
- [Magyar zöldség-gyümölcs ágazati stratégia](#), 2013